

Pojazd zastępczy w przypadku korzystania z ubezpieczenia OC Posiadaczy pojazdów mechanicznych sprawcy

Odnosząc się do zagadnienia możliwości skorzystania z pojazdu zastępczego w przypadku szkody komunikacyjnej likwidowanej w ramach ubezpieczenia odpowiedzialności cywilnej (OC) sprawcy przekazujemy poniższe wyjaśnienia, które mają na celu w przystępny sposób ukazać tę problematykę.

Na wstępie należy zaznaczyć, że w myśl art. 361 § 2 k.c. naprawienie szkody obejmuje - w granicach normalnego związku przyczynowego - straty, które poszkodowany poniósł oraz korzyści, które mógłby osiągnąć gdyby mu szkody nie wyrządzono.

Uszczerbek majątkowy może więc mieć dwojaki charakter. Może mieć postać straty rzeczywistej (*damnum emergens*), powodującej zmniejszenie majątku poszkodowanego oraz postać utraconych korzyści (*lucrum cessans*), co oznacza, iż poszkodowany nie powiększył swojego majątku, a czego z dużym prawdopodobieństwem mógł się spodziewać.

W odniesieniu do kwestii niemożności korzystania z własnego pojazdu, który został uszkodzony wskutek wypadku spowodowanego przez innego uczestnika ruchu drogowego, możliwe jest zaistnienie każdej z obu przedstawionych powyżej rodzajów szkody:

utracone korzyści - szkoda taka zaistnieje np. w przypadku, gdy poszkodowany, którego pojazd uległ uszkodzeniu nie mógł wykonać usługi, za którą przysługiwałoby mu wynagrodzenie (np. uszkodzenie taksówki powoduje, iż taksówkarz nie będzie miał możliwości pracy przez określony czas, a tym samym nie uzyska z tytułu wykonywanej pracy odpowiedniego wynagrodzenia),

strata rzeczywista - to w dużym uproszczeniu zazwyczaj poniesione koszty, szkoda taka zaistnieje w sytuacji, gdy poszkodowany był zmuszony do najmu pojazdu zastępczego, gdyż wskutek wypadku zawinionego przez innego kierowcę, nie mógł użytkować własnego pojazdu.

Utracone korzyści

Ustalenie rozmiarów szkody w postaci utraconych korzyści często sprawia poszkodowanym trudności, wymaga bowiem wyliczenia spodziewanego, hipotetycznego stanu majątku, który urzeczywistniłby się, gdyby nie została wyrządzona szkoda. Dla ich określenia konieczne jest również wykazanie (przedstawienie dowodów) możliwie najwyższego prawdopodobieństwa uzyskania przewidywanych korzyści (graniczącego niemal z pewnością).

Nie ma właściwie wątpliwości, iż odszkodowanie za utracone korzyści przysługuje poszkodowanemu, który wskutek niemożności korzystania z samochodu utracił przewidywane dochody (np. wynagrodzenie). Odnosi się to przede wszystkim do osób, dla których pojazd stanowi narzędzie pracy. Przykładami tutaj mogą być osoby posługujące się samochodem jako taksówką, służącym do przewozu towarów lub prowadzące inną działalność gospodarczą oczywiście wykonywaną przy użyciu lub z pomocą samochodu.

Strata rzeczywista

Drugi rodzaj szkody, to strata rzeczywista. Tego rodzaju stratą są m.in. wszelkie koszty poniesione w związku z zaistniałą szkodą, których poszkodowany nie musiałby ponieść gdyby szkoda nie zaistniała. Koszty takie są składnikiem uszczerbku majątkowego w mieniu poszkodowanego i stanowią o zmniejszeniu jego majątku. Pozbawienie możliwości korzystania z przedmiotów majątkowych stanowi szczególny rodzaj szkody majątkowej (rzeczywistej), zwłaszcza wówczas, gdy przedmiot ten zaspokaja potrzeby, które mogą być zaspokojone zastępczo w drodze odpłatnego skorzystania z cudzej usługi lub najmu przedmiotu zastępczego. Szkoda w razie utraty możliwości korzystania z pojazdu obejmuje koszt wynajęcia pojazdu równorzędnego. Kwestia uprawnienia poszkodowanego do najmu samochodu zastępczego na czas naprawy była wielokrotnie rozpoznawana przez Sąd Najwyższy, który potwierdzał prawo poszkodowanego do najmu pojazdu zastępczego. Poniżej przedstawiamy orzeczenia Sądu Najwyższego, poruszające tę kwestię:

- wyrok z dnia 26 listopada 2002r. (**sygn. V CKN 1397/00**), w którym Sąd Najwyższy wskazał, że jeżeli samochód uszkodzony w wypadku komunikacyjnym mógł zostać naprawiony, to powód może żądać od zobowiązanego do naprawienia tej szkody zakładu ubezpieczeń zwrotu kosztów wynajmu pojazdu zastępczego poniesionych w okresie naprawy samochodu.
- wyrok z dnia 8 września 2004r. (**sygn. IV CK 672/03**). Sąd Najwyższy podkreślił, iż utrata możliwości korzystania z rzeczy wskutek jej zniszczenia stanowi szkodę majątkową. Jeżeli więc poszkodowany poniósł w związku z tym koszty najmu pojazdu zastępczego, to mieszczą się one w granicach skutków szkodowych podlegających wyrównaniu. Ponadto, Sąd Najwyższy podkreślił, iż postulat pełnego odszkodowania przemawia za przyjęciem stanowiska o potrzebie zwrotu przez ubezpieczyciela tzw. wydatków koniecznych, potrzebnych na czasowe używanie zastępczego środka transportu w związku z niemożliwością korzystania z niego wskutek zniszczenia. "Termin "wydatków koniecznych" oznacza przy tym wydatek niezbędny dla korzystania z innego pojazdu w takim samym zakresie, w jakim poszkodowany korzystałby ze swego środka lokomocji, gdyby mu szkody nie wyrządzono" .
- wyrok z dnia 5 listopada 2004r. (**sygn. II CK 494/03**). Sąd Najwyższy przyjął, że "jeżeli uszkodzony pojazd nadaje się do naprawy w postaci wmontowania do niego nowej części zamiennej, to koszty najmu przez poszkodowanego tzw. samochodu zastępczego obejmować mogą okres konieczny i niezbędny do naprawy pojazdu" .
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 września 2004r. (**sygn. IV CKN 615/03**) : przeznaczenie auta do kasacji nie przesądza o tym, iż ubezpieczony nie może wynająć pojazdu zamiennego;
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 stycznia 1999r. (**sygn. II CKN 109/98**): "między faktem uszkodzenia - w wyniku wypadku - samochodu używanego przez poszkodowanego jako samochód dostawczy w ramach prowadzonej przez niego działalności gospodarczej a faktem wynajęcia przez poszkodowanego innego samochodu dostawczego i poniesienia kosztów z tego tytułu, istnieje normalny związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1kc" .
- wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2004r. (**sygn. akt II CK 412/03**). W którym Sąd Najwyższy wskazał, iż zakład ubezpieczeń jest odpowiedzialny za szkodę w postaci kosztów najmu pojazdu zastępczego.

Jak widać, ukształtowana w tym zakresie linia orzecznictwa wskazuje, iż poniesienie przez poszkodowanego kosztów najmu samochodu zastępczego (w związku z pozbawieniem poszkodowanego możliwości korzystania z własnego pojazdu, który uległ uszkodzeniu na skutek wypadku drogowego, którego sprawcą jest inny uczestnik ruchu drogowego) pozostaje w normalnym związku przyczynowym z wypadkiem i jest szkodą w rozumieniu art. 361 kodeksu cywilnego.

W praktyce, zakłady ubezpieczeń bardzo często odmawiają zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego osobom fizycznym nie prowadzącym działalności gospodarczej. Stosowane przez zakłady ubezpieczeń kryteria podziału podmiotów - na osoby wykorzystujące pojazdy w celu wykonywania działalności gospodarczej i podmioty, które w takim celu pojazdów nie wykorzystują (i tym samym przyznawanie lub nie prawa do zwrotu kosztów najmu pojazdu zastępczego) w naszej ocenie pozbawione są podstaw prawnych. Jeżeli bowiem prawo najmu pojazdu zastępczego przysługuje osobom prowadzącym działalność gospodarczą, to przysługuje ono na takich samym zasadach również osobom nie prowadzącym takiej działalności. Właściciel eksploatujący rzecz w celach nie zarobkowych nie może być traktowany gorzej niż właściciel przedmiotu przeznaczonego do celów zarobkowych, gdyż możliwość używania dobra majątkowego ma określoną wartość użytkową, która wyraża się w tym, iż zaspokaja ono konkretne i społecznie doniosłe potrzeby, a udaremnienie zaspokajania tych potrzeb stanowi szkodę majątkową. Traktowanie odmiennie osób prowadzących działalność gospodarczą oraz nie prowadzących działalności gospodarczej stanowi dyskryminację i może zostać uznane za niezgodne z konstytucyjną zasadą równości obywateli wobec prawa.

Zauważyć ponadto należy, iż okresem, za który przysługuje poszkodowanemu zwrot kosztów pojazdu zastępczego jest okres, w którym poszkodowany faktycznie nie był w stanie używać własnego pojazdu. Nie można więc w kwestii terminu najmu pojazdu zastępczego kierować się tzw. technologicznym czasem naprawy pojazdu w przypadku, gdy pojazd faktycznie przebywał w zakładzie naprawczym. Technologiczny czas naprawy, określony np. w programach kosztorysowych, jest wyliczony teoretycznie i nie uwzględnia wielu istotnych czynników (np. czasu dokonania pierwszych i ewentualnie kolejnych oględzin uszkodzonego pojazdu przez przedstawiciela zakładu ubezpieczeń, zamówienia, dostarczenia i koniecznego oczekiwania na niezbędne do naprawy części itp.). Poszkodowanemu przysługuje więc zwrot kosztów najmu pojazdu za okres od dnia uszkodzenia pojazdu do dnia jego naprawy (do dnia, w którym poszkodowany mógł odebrać pojazd, a pojazd był już sprawny) lub okres potrzebny do nabycia nowego pojazdu.

Należy w tym miejscu zwrócić uwagę, iż poszkodowany ma obowiązek dążyć do zmniejszenia skutków szkody, co przykładowo uzasadnia podjęcie pracy przy wykorzystaniu posiadanych kwalifikacji zawodowych oraz wiążących się z tym możliwości zatrudnienia.

W orzecznictwie sądowym możemy spotkać pogląd, iż na poszkodowanym właścicielu pojazdu, będącego narzędziem pracy ciąży obowiązek wykorzystania - w okresie naprawy pojazdu - swych możliwości zarobkowych, zwłaszcza wtedy, gdy naprawa w świetle towarzyszących okoliczności ma trwać przez dłuższy okres czasu. Gdyby możliwości takiego zatrudnienia istniały (co wymaga indywidualnego zbadania konkretnej sprawy), od należnego poszkodowanemu odszkodowania należałoby odliczyć jego zarobki w realnie możliwej do osiągnięcia wysokości, a nie zarobki rzeczywiście przez niego osiągnięte przy niepełnym wykorzystaniu swych możliwości zarobkowych. Ponadto, jeżeli posiada inny pojazd, który może być użyty zastępczo w czasie naprawy uszkodzonego pojazdu, powinien z tego pojazdu korzystać w możliwym zakresie.

W obecnych uwarunkowaniach rynkowych, codzienne korzystanie z samochodu jako środka komunikacji jest często koniecznością wynikającą z rodzaju wykonywanego zawodu, miejsca zamieszkania, czy też racjonalnego gospodarowania czasem. Trzeba jednak pamiętać, iż decyzja o najmie pojazdu zastępczego powinna być poprzedzona rozważaniami w rodzaju: czy w okresie, w którym nie można korzystać ze swojego pojazdu, rzeczywiście byłby on użytkowany, czy też byłby potrzebny jedynie okazjonalnie; czy koszt najmu nie byłby wyższy od przewidywanych wskutek braku samochodu utraconych korzyści itp. Nie w każdym przypadku, gdy uszkodzeniu lub

zniszczeniu ulegnie nasz pojazd, najem pojazdu zastępczego musi być uzasadniony.

Istotne jest również, aby pojazd zastępczy był pojazdem tej samej klasy co pojazd używany przed szkodą. Z pewnością nie może być to pojazd lepszy (np. posiadacz samochodu średniej klasy nie może domagać się pokrycia przez zakład ubezpieczeń kosztów najmu pojazdu wyższej klasy).

Konieczne jest także wykazanie, iż w czasie, w którym poszkodowany oczekuje na naprawienie szkody, rzeczywiście użytkowałby pojazd, a jego brak wiąże się z powstawaniem nowych strat lub powoduje istotne trudności w wypełnianiu codziennych obowiązków, w szczególności zawodowych.

W przypadku gdy Państwa problemy wymagały szerszego wyjaśnienia zapraszamy do skorzystania z porad ekspertów udzielanych podczas dyżurów telefonicznych. Dyżury te odbywają się od poniedziałku do piątku pod numerem telefonu: /0...22/ 33-37-328 w godzinach porannych od 10.00 do 15.00 oraz popołudniowych od 17.00 do 19.00.